

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd ändras så att ersättning alltid först ska sökas hos Statskontoret. Sökanden ska kunna väcka talan mot staten i domstol först efter att ansökan helt eller delvis

avslagits i Statskontoret. När ärendet behandlas i domstolen ska Statskontoret föra statens talan.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 NULÄGE	3
1.1 Lagstiftning och praxis.....	3
Lagstiftning	3
Handläggning av ersättningsärenden i praktiken.....	4
1.2 Bedömning av nuläget	5
Ersättningsförfarandet	5
2 FÖRESLAGNA ÄNDRINGAR	5
3 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	6
4 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	6
5 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	7
DETALJMOTIVERING	8
1 LAGFÖRSLAG	8
2 IKRAFTTRÄDANDE	9
3 LAGSTIFTNINGSORDNING	9
LAGFÖRSLAG	10
Lag om ändring av lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd	10
BILAGA	12
PARALLELLTEXT	12
Lag om ändring av lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd	12

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

Lagstiftning

I lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1974) föreskrivs om den rätt att få ersättning för skada till följd av frihetsberövande som gäller för den som berövats sin frihet utan grund med anledning av misstanke om brott. Enligt 1 § har den som varit anhållen eller häktad rätt att få ersättning av staten, om förundersökningen avslutas utan att åtal väcks, om åtalet läggs ned eller förkastas eller om det inte har funnits lagliga förutsättningar för anhållande eller häktning. En anhållen eller häktad har rätt till ersättning också om det konstateras att han eller hon har begått ett brott men det är uppenbart att han eller hon inte på grund av detta tillräknande hade kunnat anhållas eller häktas. Rätten till ersättning gäller dock endast om frihetsberövandet har varat längre än ett dygn. I 1 a § föreskrivs om ersättning till den som meddelats reseförbud och i 3 § föreskrivs om ersättning till den som avtjänat frihetsstraff. Som ersättning enligt lagen betalas gottgörelse för kostnader, för minskning i inkomst eller uppehälle och för lidande (4 §).

Med stöd av lagen har staten ett s.k. strikt ansvar för skada som orsakats av frihetsberövande utan grund. Staten har ersättningsansvar oberoende av om någon tjänsteman har begått ett fel eller gjort sig skyldig till en försummelse. Ersättning kan dock förvägras på grundval av den skadelidandes egen medverkan eller om det i övrigt inte kan anses vara skäligt att ersättning betalas (2 § och 3 § 2 mom.). Ersättning betalas inte till en misstänkt som försökt försvåra utredningen av saken eller som genom falsk bekännelse eller annars uppsåtligen har gett anledning till frihetsberövandet. Ersättning betalas inte heller till den som avtjänat frihetsstraff och som

genom falsk bekännelse eller annars uppsåtligen för sin del medverkat till straffdomen.

Enligt 5 § kan den skadelidande kräva ersättning för frihetsberövande vid allmän domstol antingen i samband med det brottmål på grund av vilket den skadelidande varit anhållen eller hållits häktad eller genom särskild talan i den ordning som gäller för tvistemål. Statens talan i ersättningsmål förs av allmänna åklagaren, om inte särskilt ombud har förordnats.

Genom en lagändring (984/1984) som trädde i kraft vid ingången av 1985 kompletterades lagen med möjligheten att söka ersättning direkt hos Statskontoret utan något domstolsförfarande (6 §). Statskontorets behörighet är subsidiär. Den skadelidande får söka ersättning direkt hos Statskontoret, om ersättningsfrågan inte avgjorts vid domstol eller inte är anhängig där.

Statskontoret beviljar på ansökan ersättning till den del sökandens rätt till ersättning anses vara klar. Till ansökan ska fogas protokoll från domstolshandläggningen i målet eller, om åtal inte har väckts, förundersökningsprotokoll samt annan behövlig utredning. Statskontoret ska, när det anser det vara motiverat, med anledning av ansökan höra allmänna åklagaren eller den tjänsteman som fattat beslutet om häktning eller anhållande, eller dennes förman.

Statskontoret ska också betala den som är berättigad till ersättning en skälig gottgörelse för kostnaderna på grund av att ersättning har sökts (6 b §).

I Statskontorets beslut får ändring inte sökas genom besvär. Ett beslut genom vilket Statskontoret helt eller delvis har avslagit ersättningskravet utgör inte hinder för den som sökt ersättning att väcka talan mot staten i den ordning som gäller för tvistemål (6 a §).

Statskontoret betalar ut alla ersättningar enligt denna lag. När saken har avgjorts i domstol, ska mottagaren av ersättningen tillställa Statskontoret ett utdrag ur eller en avskrift av domen (6 c §).

Handläggning av ersättningsärenden i praktiken

Under de senaste åren har det årligen förekommit ca 400 ersättningsärenden enligt lagen. Från och med 2003 har klart fler ersättningsärenden handlagts vid Statskontoret än i domstolarna. Under de senaste åren har ungefär en fjärdedel av alla ersättningsärenden handlagts i domstol.

År	Ansökningsbaserade	Domsbaserade	Totalt
2003	262	163	425
2004	273	121	394
2005	244	135	379
2006	278	111	389
2007	291	94	385
2008	296	103	399

I nästan alla ärenden som handlagts i domstol har ersättning krävts genom särskild talan i den ordning som gäller för tvistemål. Möjligheten att lägga fram ersättningskrav i samband med ett brottmål har använts mycket sällan.

Sökandena har oftast nöjt sig med Statskontorets avgörande. Efter Statskontorets fullständiga eller partiella avslag har sökandena bara sällan väckt talan mot staten vid domstol.

Åren 2003—2008 betalade Statskontoret i ersättningsärenden sökandes ansökningskostnader och rättegångskostnader utdömda av domstol som följer:

År	Betalda ansökningskostnader totalt	Antal	Betalda rättegångskostnader totalt	Antal
2003	43032 €	197	84612 €	128
2004	46377 €	210	79595 €	105
2005	36336 €	163	75701 €	95
2006	50658 €	208	48008 €	82
2007	40865 €	221	48456 €	91
2008	48492 €	256	58037 €	80

Under de sex senaste åren har Statskontoret betalat ansökningskostnader till ett belopp av sammanlagt 265 760 euro i 1 255 ersättningsärenden. Det genomsnittliga beloppet av ansökningskostnader per ersättningsärende har rört sig kring 210 euro. Under motsvarande period har Statskontoret betalat rättegångskostnader i 581 ersättningsmål till ett belopp av sammanlagt 394 409 euro, dvs. i genomsnitt ca 680 euro per ersättningsmål. De ersättningsmål som handlagts i domstolarna har således orsakat staten mer än trefaldiga kostnader i jämförelse med de ärenden som avgjorts av Statskontoret.

Rättspolitiska forskningsinstitutet (Optula) har klarlagt förfarandet för ansökan om ersättning och ersättningspraxisen i sin undersökning Vapauden hinta, Rikosprosessuaalinen vapaudenriisto ja sen korvaaminen, 2008. Forskningsmaterialet bestod av de ersättningsansökningar jämte beslutshandlingar och bilagor som personer som utan grund berövats sin frihet hade lämnat in till Statskontoret under det första halvåret 2006. I en del av fallen hade ersättningsmålet avgjorts i domstol.

Enligt Optulas undersökning har nivån på ersättningarna för lidande varierat beroende på om ersättningsfrågan har avgjorts av Statskontoret, genom domstolens dom eller genom förlikning fastställd av domstolen. För de ärenden som avgjorts av Statskontoret har medianen/frihetsberövandedygn för de utbetalda ersättningarna för lidande varit 100 euro, för ärenden som avgjorts genom domstolens dom 110 euro och för ärenden som avgjorts genom förlikning fastställd av domstolen 125 euro.

Enligt den gällande lagen ska allmänna åklagaren föra statens talan om saken handläggs i domstol, om inte särskilt ombud har förordnats. I praktiken har ersättningsmål nästan alltid handlagts som separata tvistemål i domstolarna. Det vedertagna förfarandet har blivit att stämningsansökan har delgetts länsstyrelsen och att länsstyrelsen har representerat staten i domstolen. Åklagarna har fört statens talan bara i de fåtal fall där ersättning har yrkats i samband med ett brottmål.

1.2 Bedömning av nuläget

Ersättningsförfarandet

När lagen kompletterades 1985 så att det blev möjligt att söka ersättning direkt hos Statskontoret var avsikten att ansökningsförfarandet skulle tillämpas i klara och enkla fall. Däremot ansågs det att om det blev nödvändigt att lägga fram mera omfattande bevisning eller sökandens rätt till ersättning kunde ifrågasättas, var det naturligare att domstolen avgjorde saken (RP 82/1984 rd). I praktiken har ersättningsärendena dock inte fördelats på handläggning vid ansökningsförfarande och handläggning vid domstolsförfarande utifrån ärendets art utan åtminstone i viss mån slumpmässigt.

Enligt Optulas undersökning har ersättningsarna för kostnader samt för minskning i inkomst och uppehälle i regel betalats enligt de verifikat som lagts fram. Bland de fall som utgjorde forskningsmaterial förekom det problem i första hand när det gällde att bedöma företagarnas inkomstnivå. Enligt undersökningen gällde i de flesta fall att ersättningsgrunden framgick av handlingarna. Statskontorets betalningspraxis har varit rätt så etablerad och ersättningsärendena har handlagts i rask takt. Eftersom ersättningsgrunden i de flesta fall har varit klar och ersättningspraxisen vedertagen ansågs det i undersökningen vara motiverat att ersättningsförfarandet ändras så att ersättning alltid i första hand ska sökas hos Statskontoret.

Det kan anses vara problematiskt med tanke på korrekt allokering av domstolarnas resurser att klara och ostridiga ersättningsärenden styrs till domstolsbehandling, som orsakar staten betydligt mera kostnader än om ärendena handläggs av Statskontoret vid ansökningsförfarande. Det är därför ändamålsenligt att ändra ersättningsförfarandet så att ersättning alltid först ska sökas hos Statskontoret och talan mot staten ska få väckas först efter det att Statskontoret har meddelat fullständigt eller partiellt avslag.

Storleken på den ersättning för lidande som betalas ut med anledning av frihetsberövande har påverkats av huruvida ersättningsfrågan har avgjorts i domstol eller av Statskontoret. Beloppet av ersättning för lidande per fri-

hetsberövandedygn har i genomsnitt varit högre vid domstolsavgöranden än vid Statskontorets avgöranden. Det kan anses att skillnaden bara delvis kan förklaras med ärendenas art. Det är problematiskt med tanke på de skadelidandes jämlikhet att ersättningsnivån beror av om en domstol eller Statskontoret bestämmer ersättningen.

Bestämmelserna om förande av statens talan är oklara. I regel har länsstyrelsen företrätt staten i rättegångarna, trots att utgångspunkten enligt 5 § 4 mom. i lagen är att allmänna åklagaren ska föra statens talan. I praktiken har åklagaren representerat staten bara i ersättningsärenden som behandlats i samband med ett brottmål. Hittills har möjligheten att kräva ersättning i samband med ett brottmål utnyttjats i mycket liten utsträckning. I denna proposition föreslås därför att möjligheten ska utgå.

Bevakningen av statens fördel i ersättningsärenden enligt lagen har blivit oenhetlig. I ärenden som handlagts vid ansökningsförfarande har Statskontoret bevakat statens fördel, men i domstolarna har länsstyrelserna fört statens talan självständigt.

2 Föreslagna ändringar

Det föreslås att ersättningsförfarandet görs tydligare så att ersättning i fortsättningen alltid först ska sökas hos Statskontoret. Först efter det att Statskontoret helt eller delvis har avslagit ansökan ska sökanden få väcka talan mot staten i den ordning som gäller för tvistemål. Ersättningsanspråk ska inte längre få framställas i samband med det brottmål på grund av vilket sökanden har varit anhållen eller häktad.

Den skadelidande ska även i fortsättningen ha möjlighet att få en sak som gäller ersättning för frihetsberövande prövad av domstol. I 21 § i grundlagen och i artikel 6 i Europeiska människorättskonventionen (FördrS 63/1999) garanteras var och en rätt till en rättvis rättegång i en oavhängig domstol när saken gäller hans eller hennes rättigheter eller skyldigheter. Trots att en stor del av ersättningsärendena enligt lagen är enkla och klara är en del av fallen genuint oklara och stridiga. Det kan behövas även muntlig bevisning för att de ska kunna avgöras. Det

handlar då om mål som berör statens skadeståndsansvar och som därmed är av sådan art att de bör handläggas i allmän domstol.

På de grunder som anförts ovan föreslås att den som är missnöjd med Statskontorets beslut ska ha rätt att väcka talan mot staten vid tingsrätten, på samma sätt som för närvarande. Förslaget innebär dock att i fortsättningen kommer staten i samtliga fall att kunna betala ersättning för grundlöst frihetsberövande direkt utan någon rättegång och att endast stridiga och oklara fall styrs till domstolarna.

Det föreslås att bestämmelserna om förande av statens talan i ersättningsmål enligt lagen ska ses över. I dagens läge är det i praktiken den berörda länsstyrelsen som självständigt för statens talan när ett ersättningsmål handläggs i domstol. Det föreslås att lagen ändras så att Statskontoret ska föra statens talan i fortsättningen. Det att förandet av talan anförts Statskontoret främjar ett enhetligt förande av talan i riket. Därigenom bidrar det också till enhetligare ersättningspraxis. Eftersom alla tingsrätter också i fortsättningen kommer att handlägga ersättningsmål, föreslås dock att Statskontoret ska ha möjlighet att anlita ombud när ett ersättningsmål handläggs i domstol. Avsikten är att vid ingången av 2010 ska länsstyrelsens nuvarande allmänna behörighet att företräda staten i domstol överföras på regionförvaltningsverken genom regionförvaltningsreformen. Det föreslås därför att på begäran av Statskontoret ska regionförvaltningsverket förordna ett ombud att föra statens talan. Det förordnade ombudet ska då inte föra talan självständigt, utan i enlighet med Statskontorets anvisningar.

3 Propositionens konsekvenser

Ett ändrat ersättningsförfarande enligt förslaget kommer att minska på statens kostnader till följd av behandlingen av ersättningsärenden. Antalet ersättningsmål som handläggs i domstol kommer att minska, vilket i sin tur kommer att minska på beloppet av rättegångskostnader som staten ska ersätta.

Uppgiftsfördelningen mellan domstolarna och Statskontoret förändras så att ersättningsmål som handlagts vid domstolsförfarande ska börja avgöras av Statskontoret. De

senaste åren har domstolarna behandlat ungefär 100 ersättningsmål per år. Det kan således uppskattas att antalet ersättningsansökningar till Statskontoret kommer att öka med åtminstone det antalet. Något behov av tilläggsresurser vid Statskontoret uppkommer dock inte.

Efter avslag från Statskontoret ska talan mot staten få väckas vid tingsrätten, liksom för närvarande. Hittills har den möjligheten utnyttjats i mycket liten utsträckning. När alla ersättningsärenden först ska börja behandlas av Statskontoret kan det uppskattas att antalet käromål av detta slag kommer att öka något. På det hela taget kommer reformen dock att minska på antalet ersättningsmål i domstolarna. Den föreslagna lagen främjar också möjligheterna att fördela domstolarnas resurser på rätt sätt eftersom endast stridiga fall kommer att styras till domstolsbehandling.

Det att ersättningsärendena handläggs vid ansökningsförfarande, som är snabbare och effektivare än domstolsbehandling, innebär att ersättningarna kan fås snabbare.

Ersättningspraxisen förenhetligas när alla ersättningsärenden först ska avgöras av Statskontoret. Det kan också antas att överföringen av uppgiften att föra statens talan till Statskontoret kommer att bidra till enhetligare ersättningspraxis.

4 Beredningen av propositionen

Propositionen baserar sig på förslagen av den arbetsgrupp vid justitieministeriet som avgav sitt betänkande den 24 april 2009 (Ansökan om ersättning för frihetsberövande, Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2009:7). Arbetsgruppen hade i uppgift att utarbeta förslag till ändringar av bestämmelserna om förfarandet för ansökan om ersättning för frihetsberövande så att ersättning alltid först ska sökas hos Statskontoret. Målet var att effektivisera förfarandet genom att endast oklara och stridiga ärenden styrs till domstolsförfarande, som kräver stora resurser. Avsikten var också att förenhetliga ersättningspraxisen.

Utlåtande om arbetsgruppens betänkande begärdes av inrikesministeriets polisavdelning, finansministeriet, riksdagens biträdande

justitieombudsman, Statskontoret, Brottså-
följdsverket, länsstyrelsen i Södra Finlands
län, länsstyrelsen i Västra Finlands län, läns-
styrelsen i Uleåborgs län, Helsingfors tings-
rätt, Tammerfors tingsrätt, Uleåborgs tings-
rätt, Riksåklagarämbetet, åklagarämbetet vid
Helsingfors härad, polisinrättningen i Hel-
singfors härad, polisinrättningen i Tammer-
fors härad och Finlands Advokatförbund.
Remissvaren var positiva. Enligt merparten
av remissinstanserna var arbetsgruppens för-
slag motiverade och behövliga.

5 Samband med andra propositioner

Förslagen om förande av statens talan i ersättningsmål enligt lagen anknyter till den proposition med förslag till revidering av regionförvaltningen (RP 59/2009 rd) som behandlas i riksdagen. Bestämmelserna om företräddande av staten revideras i samband med regionförvaltningsreformen, och därför bör också den lag som föreslås i denna proposition träda i kraft samtidigt som lagarna om revidering av regionförvaltningen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

3 §. I 3 mom. stryks omnämmandet av tillämpning av paragrafen beträffande farliga återfallsförbrytare som internerats i tvångsinrättning. Lagen om internering av farliga återfallsförbrytare upphävdes 2006. Internering i tvångsinrättning ändrades då till avtjänande av hela straffet i fängelse, om vilket bestäms i 2 c kap. i strafflagen (39/1889).

4 §. Enligt det nuvarande 2 mom. har delägarna i dödsboet inte rätt att anhängiggöra talan om ersättning för lidande efter det att den skadelidande har avlidit. Eftersom ersättning i fortsättningen först ska sökas hos Statskontoret, föreslås det att momentet ändras så att det sägs att rätt till ersättning för lidande förfaller, om den skadelidande avlider innan ersättning har sökts.

5 §. Den gällande paragrafen innehåller bestämmelser om krav på ersättning genom domstolsförfarande. Det föreslås att paragrafen ändras så att den innehåller bestämmelser om sökande av ersättning hos Statskontoret, vilket i fortsättningen ska vara det primära förfarandet för erhållande av ersättning enligt lagen. Enligt 1 mom. ska ersättningen beviljas av Statskontoret. Ersättning ska sökas skriftligen hos Statskontoret.

I 2 mom. anges den tid inom vilken ersättning ska sökas hos Statskontoret. Den föreslagna tidsfristen, sex månader, motsvarar den tidsfrist för väckande av talan som anges i det nuvarande 3 mom. Om misstanken om brott inte har lett till att åtal har väckts, ska ersättning sökas inom sex månader från det att sökanden fick veta att åtal inte väcks. När ett brottmål har behandlats i domstol ska ersättning sökas inom sex månader från det att målet lades ned, från det att domen i målet vann laga kraft, återbröts eller undanröjdes eller, när saken behandlats på nytt, från det att den nya domen vann laga kraft.

I 3 mom. ingår en bestämmelse om tidsfristen när ersättning krävs på grundval av arreststraff som påförts i disciplinärt förfarande och åtal inte har väckts i saken. Ersättning ska sökas inom sex månader från det att be-

slutet om disciplinstraffet upphävdes eller disciplinstraffet mildrades eller, om det förordnats att målet ska upptas till ny behandling, från det att det avgjordes på nytt. Tidsfristen motsvarar den tidsfrist som i det nuvarande momentet anges för väckande av talan.

6 §. Den gällande paragrafen innehåller bestämmelser om sökande av ersättning hos Statskontoret och om de utredningar som behövs för handläggningen av ersättningsfrågan. Det föreslås att hela paragrafen ska ändras. Bestämmelserna om sökande av ersättning hos Statskontoret i det nuvarande 1 mom. utgår, eftersom motsvarande bestämmelser föreslås i 5 §.

I 1 mom. föreslås en bestämmelse om sökandens skyldighet att lägga fram utredning. Det föreslås att bestämmelsen i det nuvarande 2 mom. om handlingar som ska åtfölja ansökan ses över, men förslaget innebär dock inte att den praxis som redan iakttas kommer att ändras i sak. Om åtal inte har väckts, ska till ansökan fogas en kopia av beslutet om åtalseftergift eller av beslutet om att förundersökningen avslutas. I övriga fall ska ansökan åtföljas av en kopia av den dom som meddelats i brottmålet. Till ansökan ska dessutom alltid fogas en kopia av behövliga delar av förundersökningsprotokollet. Sökanden ska dessutom lämna Statskontoret andra handlingar och uppgifter som behövs för att utreda ersättningsärendet.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som motsvarar det nuvarande 3 mom. Enligt bestämmelsen ska Statskontoret vid behov när det behandlar en ansökan höra allmänna åklagaren eller den tjänsteman som fattat beslutet om häktning eller anhållande, eller dennes förman.

6 a—6 c §. Paragraferna upphävs, eftersom lagens paragrafer ska omnumreras för tydlighetens skull.

7 §. Enligt 1 mom. ska ändring i Statskontorets beslut inte få sökas genom besvär. En motsvarande bestämmelse finns i det nuvarande 6 a § 1 mom.

I 2 mom. föreslås bli bestämt om förfarandet efter ett fullständigt eller partiellt avslag

från Statskontoret. Sökanden ska kunna väcka talan mot staten vid tingsrätten i den ordning som gäller för tvistemål. Det föreslås att tidsfristen för väckande av talan ska vara tre månader från den dag då sökanden fick del av Statskontorets beslut. Tidsfristen motsvarar tidsfristen enligt det nuvarande 6 a § 2 mom.

Enligt 3 mom. ska Statskontoret i fortsättningen alltid bevaka statens fördel och rätt i ersättningsmål som handläggs i domstol. Statskontoret ska besluta om hur statens talan förs. På Statskontorets begäran ska regionförvaltningsverket förordna ett ombud att företräda staten vid rättegång.

Enligt bestämmelserna i 10 kap. i rättegångsbalken kan talan mot staten väckas vid den tingsrätt inom vars domkrets den myndighet som för statens talan finns eller vid den tingsrätt inom vars domkrets käranden har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. Talan enligt den föreslagna paragrafen kan således väckas antingen vid Helsingfors tingsrätt eller vid den tingsrätt där sökanden har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort.

8 §. I 1 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken ersättningar enligt denna lag ska betalas av Statskontoret. Momentet motsvarar 6 c § 1 mom. i den gällande lagen. Betalningsmottagaren ska inte längre behöva tillstålla Statskontoret ett utdrag eller en avskrift av domstolens dom i ersättningsmålet, eftersom det föreslås att Statskontoret i fortsättningen ska föra statens talan vid rättegångar som gäller ersättningar enligt lagen.

Bestämmelserna i 6 b § föreslås bli överförda till 2 mom. Bestämmelserna gäller ersättning för kostnaderna på grund av att ersättning har sökts hos Statskontoret. Det föreslås inte några ändringar av bestämmelserna.

9 §. Paragrafen innehåller de bestämmelser om statens regressrätt som finns i 7 § i den gällande lagen. Det föreslås att omnämmandet ”sedan vederbörande ministerium har hörts” ska utgå. I övrigt ändras inte innehållet i bestämmelserna.

2 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst. Enligt övergångsbestämmelsen gäller att i ärenden som blivit anhängiga innan lagen har trätt i kraft ska de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet tillämpas. Det innebär att i ärenden som blivit anhängiga i domstol innan lagen har trätt i kraft ska de regionförvaltningsverk som inrättas i stället för länsstyrelserna ha allmän behörighet att företräda staten och föra statens talan självständigt på motsvarande sätt som länsstyrelserna i dagens läge.

3 Lagstiftningsordning

Lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd är en speciallag om statens ansvar oberoende av vållande för skada orsakad av straffprocessuellt frihetsberövande. Enligt den föreslagna lagen ska ersättning först sökas hos Statskontoret. I den föreslagna 7 § bestäms om sökande av ändring i Statskontorets beslut i ett ersättningsärende. Ändring i Statskontorets beslut ska inte få sökas genom besvär, utan rättsmedlet i fråga om beslutet är väckande av talan mot staten vid tingsrätten. Till denna del motsvarar förslaget 6 a § i den gällande lagen.

Förbudet mot överklagande äventyrar inte sökandens rättssäkerhet, eftersom sökanden ska ha rätt att få saken helt och hållet prövad på nytt i tingsrätten. Eftersom det handlar om ersättning för skada i samband med utövande av offentlig makt är saken av sådan art att den ska handläggas i allmän domstol. Bestämmelserna om sökande av ändring kan därmed inte betraktas som problematiska med tanke på vad som i 21 § i grundlagen bestäms om rättsskydd eller med tanke på vad som i 98 och 99 § i grundlagen bestäms om domstolarna och deras uppgifter. Lagförslaget kan således behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen av den 31 maj 1974 om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1974) 6 a - 6 c §, sådana de lyder i lag 984/1984,

ändras 3 § 3 mom., 4 § 2 mom. samt 5, 6 och 7 §,

av dem 5 § sådan den lyder delvis ändrad i nämnda lag 984/1984 och i lag 344/1989, 6 § sådan den lyder i nämnda lag 984/1984 och 7 § sådan den lyder delvis ändrad i sistnämnda lag, samt

fogas till lagen nya 8 och 9 §, som följer:

3 §

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. tillämpas på motsvarande sätt på den som avtjänat förvandlingsstraff för böter eller arreststraff.

4 §

Rätt till ersättning för lidande förfaller, om den skadelidande avlider innan ersättning har sökts.

5 §

Ersättningen beviljas av Statskontoret. Ersättning ska sökas skriftligen hos Statskontoret.

Ansökan ska lämnas in till Statskontoret inom sex månader från det att sökanden fick veta att åtal inte väcks, från det att målet avskrevs, domen i målet vann laga kraft, återbröts eller undanröjdes eller, när saken behandlats på nytt, från det att den nya domen vann laga kraft.

Om kravet gäller arreststraff som påförts genom disciplinärt förfarande och åtal inte har väckts i saken, räknas den tidsfrist som avses i 2 mom. från det att beslutet om disciplinstraff upphävdes eller disciplinstraffet mildrades eller, om det förordnats att målet ska upptas till ny behandling, från det att det avgjordes på nytt.

6 §

Till ersättningsansökan ska fogas en kopia av den dom som meddelats i brottmålet, eller om åtal inte har väckts, en kopia av beslutet om åtalseftergift eller av beslutet om att förundersökningen avslutas, samt en kopia av de delar av förundersökningsprotokollet som är nödvändiga. Sökanden ska dessutom lämna Statskontoret andra handlingar och uppgifter som behövs för att utreda ärendet.

Statskontoret ska vid behov höra allmänna åklagaren, den tjänsteman som fattat beslutet om häktning eller anhållande eller dennes förman om ansökan.

7 §

I Statskontorets beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Den som är missnöjd med Statskontorets beslut kan väcka talan mot staten vid tingsrätten i den ordning som gäller för tvistemål. Talan ska väckas inom tre månader från det att sökanden fick del av Statskontorets beslut.

Statens fördel och rätt i ersättningsmål bevakas av Statskontoret, på vars begäran regionförvaltningsverket ska förordna ett ombud att föra statens talan.

8 §

Ersättningar enligt denna lag betalas av Statskontoret.

När Statskontoret beviljar ersättning med stöd av denna lag, ska Statskontoret betala en skälig ersättning till sökanden för de kostnader som sökanden haft på grund av att han eller hon sökt ersättning. Denna ersättning kan också betalas till sökandens ombud.

9 §

Om den som med stöd av denna lag fått ersättning av staten med stöd av någon annan

lag kunde ha sökt samma ersättning av tredje man, har staten rätt att av denne kräva det belopp som staten betalat. I fråga om statens regressrätt iakttas vad som föreskrivs om den någon annanstans.

Beslut om utövande av regressrätt fattas av Statskontoret.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

I ärenden som blivit anhängiga innan denna lag har trätt i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 6 november 2009

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Tuija Brax*

Bilaga
Parallelltext

Lag

om ändring av lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen av den 31 maj 1974 om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1974) 6 a - 6 c §, sådana de lyder i lag 984/1984,

ändras 3 § 3 mom., 4 § 2 mom. samt 5, 6 och 7 §,

av dem 5 § sådan den lyder delvis ändrad i nämnda lag 984/1984 och i lag 344/1989, 6 § sådan den lyder i nämnda lag 984/1984 och 7 § sådan den lyder delvis ändrad i sistnämnda lag, samt

fogas till lagen nya 8 och 9 §, som följer:

Gällande lydelse

3 §

Vad i 1 och 2 mom. är sagt, äger motsvarande tillämpning beträffande den, som utstått förvandlingsstraff för böter eller arreststraff samt *beträffande farlig återfallsförbrytare, som internerats i tvångsinrättning.*

4 §

Har den skadelidande avlidit, äger delägarna i dödsboet icke rätt att anhängiggöra talan om ersättning för lidande.

5 §

Krav på ersättning med stöd av 1 § kan framställas i det brottmål, på grund av vilket den skadelidande varit anhållen eller hållits häktad.

Har inte åtal väckts eller ersättningsanspråk framställts så som i 1 mom. sägs eller grundar sig kravet på 3 §, skall ersättningstalan i den ordning som gäller för tvistemål väckas mot staten vid domstolen på kändans hemort eller, om kändans inte har hemort i Finland, vid underrätten på den ort där han huvudsakligen vistas. Talan kan dock alltid väckas vid

Föreslagen lydelse

3 §

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. tillämpas på motsvarande sätt på den som avtjänat förvandlingsstraff för böter eller arreststraff.

4 §

Rätt till ersättning för lidande förfaller, om den skadelidande avlider innan ersättning har sökts.

5 §

Ersättningen beviljas av Statskontoret. Ersättning ska sökas skriftligen hos Statskontoret.

Ansökan ska lämnas in till Statskontoret inom sex månader från det att sökanden fick veta att åtal inte väcks, från det att målet avskrevs, domen i målet vann laga kraft, återbröts eller undanröjdes eller, när saken behandlats på nytt, från det att den nya domen vann laga kraft.

Om kravet gäller arreststraff som påförts genom disciplinärt förfarande och åtal inte

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Helsingfors rådstuvurätt.

Stämningensansökan skall tillställas domstolen eller dess kansli inom sex månader från den dag då sökanden fick veta att åtal inte väcks, den dag då målet lades ned, den dag då domen i målet vann laga kraft, återbröts eller undanröjdes eller, när saken behandlats på nytt, från den dag då den nya domen vann laga kraft. Om kravet gäller arreststraff som påförts i disciplinärt förfarande och åtal inte har väckts i saken, räknas tidsfristen från den dag då beslutet om disciplinstraffet upphävdes eller disciplinstraffet mildrades eller, om det förordnats att målet skall upptas till ny behandling, från den dag då det avgjordes på nytt.

Statens talan i ersättningsmål förs av allmänna åklagaren, om inte särskilt ombud har förordnats.

6 §

Om ersättningsfrågan inte avgjorts vid domstol eller enligt 5 § inte är anhängigt där, får den skadelidande under den tid som är stadgad i 5 § 3 mom. söka ersättning direkt av statskontoret. Statskontoret beviljar på ansökan ersättning till den del sökandens rätt till ersättning anses vara klar.

Till ansökan skall fogas protokoll från domstolshandläggningen i målet eller, om åtal inte har väckts, förundersökningsprotokoll samt annan behövlig utredning. I ansökan skall anges om ersättningsfrågan handläggs eller har handlagts vid domstol.

Statskontoret skall, när det anser det vara motiverat, med anledning av ansökan höra allmänna åklagaren eller den tjänsteman som fattat beslutet om häktning eller anhållande, eller dennes förman.

6 a §

I statskontorets beslut med stöd av denna lag får ändring inte sökas genom besvär.

Beslut, varigenom statskontoret helt eller delvis har avslagit ersättningsansökan, utgör inte hinder för den som sökt ersättning att väcka talan mot staten i den ordning som är stadgad i 5 § 2 mom. Stämningensansökan får då tillställas domstolen eller dess kansli ännu inom tre månader efter det att sökanden fick

har väckts i saken, räknas den tidsfrist som avses i 2 mom. från det att beslutet om disciplinstraff upphävdes eller disciplinstraffet mildrades eller, om det förordnats att målet ska upptas till ny behandling, från det att det avgjordes på nytt.

6 §

Till ersättningsansökan ska fogas en kopia av den dom som meddelats i brottmålet, eller om åtal inte har väckts, en kopia av beslutet om åtalseftergift eller av beslutet om att förundersökningen avslutas, samt en kopia av de delar av förundersökningsprotokollet som är nödvändiga. Sökanden ska dessutom lämna Statskontoret andra handlingar och uppgifter som behövs för att utreda ärendet.

Statskontoret ska vid behov höra allmänna åklagaren, den tjänsteman som fattat beslutet om häktning eller anhållande eller dennes förman om ansökan.

(upphävs)

del av statskontorets beslut.

När statskontoret helt eller delvis avslår en ersättningsansökan, skall i beslutet nämnas att sökanden har rätt att enligt 2 mom. väcka talan mot staten.

6 b §

(upphävs)

När statskontoret beviljar ersättning med stöd av denna lag, skall sökanden få skälig gottgörelse för de kostnader som han haft på grund av att han sökt ersättning. Denna gottgörelse kan också betalas till sökandens ombud.

6 c §

(upphävs)

Ersättningar enligt denna lag utbetalas av statskontoret.

När betalning begärs med stöd av dom, skall betalningsmottagaren ge statskontoret ett utdrag ur eller en avskrift av domen.

7 §

Skulle den, som med stöd av denna lag utfått ersättning av staten, ha kunnat med stöd av annan lag söka samma ersättning av tredje man äger staten rätt att av denne yrka åter vad den erlagt. Angående statens regressrätt gäller vad därom är stadgat annorstädes.

Beslut om utövande av regressrätt fattas av statskontoret sedan vederbörande ministerium har hörts.

7 §

I Statskontorets beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Den som är missnöjd med Statskontorets beslut kan väcka talan mot staten vid tingsrätten i den ordning som gäller för tvistemål. Talan ska väckas inom tre månader från det att sökanden fick del av Statskontorets beslut.

Statens fördel och rätt i ersättningsmål bevakas av Statskontoret, på vars begäran regionförvaltningsverket ska förordna ett ombud att föra statens talan.

(ny)

8 §

Ersättningar enligt denna lag betalas av Statskontoret.

När Statskontoret beviljar ersättning med stöd av denna lag, ska Statskontoret betala en skälig ersättning till sökanden för de kostnader som sökanden haft på grund av att han eller hon sökt ersättning. Denna ersättning kan också betalas till sökandens ombud.

(ny)

9 §

Om den som med stöd av denna lag fått ersättning av staten med stöd av någon annan lag kunde ha sökt samma ersättning av tredje man, har staten rätt att av denne kräva det

belopp som staten betalat. I fråga om statens regressrätt iakttas vad som föreskrivs om den någon annanstans.

Beslut om utövande av regressrätt fattas av Statskontoret.